

การเคลื่อนไหวทางการเมืองของนักศึกษาบนพื้นที่เสมือนจริง STUDENT'S POLITICAL MOVEMENTS ON THE VIRTUAL SPACE

อรวรรณ เจริญรัตน์^{*1}

Orawan Charoenrat^{*1}

^{*1}สาขาวิชาสังคมศึกษา คณะครุศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏมหาสารคาม

¹Department of Social Studies, Faculty of Education, Rajabhat Maha Sarakham University, Thailand

^{*}Corresponding author's e-mail: orawan.c@rmu.ac.th^{*1}

Received: March 04, 2024

Revised: April 06, 2024

Accepted: April 17, 2024

บทคัดย่อ

ขบวนการเคลื่อนไหวทางการเมืองของนักศึกษาเป็นเรื่องที่น่าสนใจทั้งทางด้านการพัฒนาการ กระบวนการสร้างเครือข่ายทางสังคมของนักศึกษา รวมถึงยุทธวิธีรูปแบบการเคลื่อนไหวทางการเมืองของนักศึกษาบนพื้นที่เสมือนจริง เนื่องจากขบวนการเคลื่อนไหวทางการเมืองของนักศึกษาส่งผลต่อพัฒนาการทางประชาธิปไตยของไทยอย่างมีอาจหลีกเลี่ยงได้ บทความวิจัยมีวัตถุประสงค์ ดังนี้ 1) เพื่อศึกษาอุดมการณ์ทางการเมือง การเคลื่อนไหวของนักศึกษาตั้งแต่ยุคของคณะรักษาความสงบแห่งชาติ (คสช.) จนถึงปัจจุบัน 2) เพื่อศึกษากระบวนการการสร้างพื้นที่เสมือนจริงในการเคลื่อนไหวทางการเมืองของนักศึกษา วิธีการศึกษา เป็นการศึกษาเชิงคุณภาพ กลุ่มเป้าหมาย ได้แก่ กลุ่มสมัชชานักศึกษาอีสาน กลุ่มสหภาพนักเรียน นิสิตนักศึกษาแห่งประเทศไทย (สนนท.) และกลุ่มแนวร่วมนิสิต มมส. เพื่อประชาธิปไตย โดยใช้วิธีการเลือกแบบเจาะจง เก็บรวบรวมข้อมูลเชิงประจักษ์ วิเคราะห์ข้อมูลเชิงเนื้อหา ผลการศึกษาที่สำคัญ พบว่า 1) อุดมการณ์ทางการเมืองการเคลื่อนไหวของนักศึกษาให้ความสนใจการเมืองเชิงโครงสร้างและปัญหาประชาธิปไตย 2) กระบวนการการสร้างพื้นที่เสมือนจริงในการเคลื่อนไหวทางการเมืองของนักศึกษา มีอุดมการณ์ร่วมในการรวมกลุ่มภายใต้เงื่อนไขและบริบทสำคัญ คือ การเปลี่ยนแปลงของขบวนการนักศึกษา ได้แก่ (1) การสถาปนาการเมืองภาคประชาชน (2) ความก้าวหน้าของเทคโนโลยีการสื่อสารและสื่อใหม่ (3) อิทธิพลทางความคิดระหว่างนักวิชาการปัญญาชนที่มีต่อขบวนการนักศึกษา และ (4) ลักษณะสำคัญของขบวนการนักศึกษาไทย ดังนั้นการพัฒนาพฤติกรรมประชาธิปไตยในกลุ่มนักศึกษา ภายใต้นโยบายการสร้างอุดมการณ์ทางการเมืองการเคลื่อนไหวโดยให้ความสำคัญกับการเมืองเชิงโครงสร้างและปัญหาประชาธิปไตยเชิงกระบวนการ อีกทั้งควรพัฒนาระบบประชาธิปไตยโดยผ่านกระบวนการการเลือกตั้ง และกระบวนการได้มาซึ่งรัฐบาลแบบประชาธิปไตย โดยให้ความสำคัญกับประชาธิปไตยเชิงเนื้อหากระบวนการตรวจสอบ การมีส่วนร่วมทางการเมือง และกระบวนการได้มาซึ่งรัฐบาลแบบประชาธิปไตย

คำสำคัญ: การเคลื่อนไหวทางการเมือง; นักศึกษา; พื้นที่เสมือนจริง

Abstract

The student political movement is interesting in terms of its development. The process of building a social network of students Includes strategies and political movement patterns of students in the virtual space. Because the student political movement has an unavoidable influence on Thailand's democratic development. The objectives of the research article were 1) to study political ideology student movement from the era of the National Council for Peace and Order (NCPO) to the present and 2) to study the process of creating a virtual space for student political movement. The study method is a qualitative study. The target group has the Northeastern Student Assembly group. student union group Students of Thailand (SNT) and the Student Alliance of MSU for Democracy by using a purposive selection method. Content analysis was employed to dualize data 1) The political ideology of student movements was interested in structural politics and democratic problems. 2) The process of creating a virtual space for student political mobilization by grouping together under important conditions and contexts, namely the changes of the student movement, included The results reveals as follows: 1) the influence popular politics, 2) the intellectuals on the student movement; and 4) important characteristics of the Thai student movement, therefore, the development of democratic behavior among student, under the policy of creating a political ideology and movement with emphasized on structural politics and procedural democratic problems. In addition, democracy should be developed through the election process, and the process of obtaining a democratic government. By giving importance to democracy in the content of the inspection process, political participation and the process of obtaining a democratic government.

Keyword: political movement; student; virtual space

ความสำคัญของปัญหาการวิจัย

เหตุการณ์ประวัติศาสตร์ไทยได้เชื่อมโยงขบวนการนักศึกษาไทยในยุคปัจจุบันกลุ่มนักศึกษาค่อย ๆ เติบโตและมีบทบาทในการเคลื่อนไหวทางการเมือง คนในสังคมจำนวนไม่น้อยมองว่าเยาวชนในเสื้อสีขาวนี้เป็นพลังบริสุทธิ์หรือสัญลักษณ์ในแง่บวก ในหลาย ๆ ครั้ง การมีนักศึกษาขึ้นรวมเวทีทางการเมืองสร้างความรู้สึกร่วมกันของผู้เข้าร่วมชุมนุมว่าฝ่ายตนถูกต้อง ผู้ที่มีประสบการณ์ตรงในเดือนตุลาส่วนหนึ่งตั้งความหวังกับนักศึกษาไว้ไม่น้อย กระทั่งมีประเด็นวิจารณ์ถึงการแผ้วถางของพลังนักศึกษา การละเลยปัญหาสังคม เมื่อเปรียบเทียบกับยุคของตน กระนั้นแม้การเคลื่อนไหวจะลดลง แต่นักศึกษาก็ยังมีบทบาทมาโดยตลอด อาจกล่าวได้ว่ากลุ่มเคลื่อนไหวทางการเมืองที่ออกมาในฐานะนักศึกษา ปรากฏอยู่แทบทุกหน้าของประวัติศาสตร์การเมืองไทยสมัยใหม่

หลังเดือนพฤษภาคม ปี 2557 กลุ่มนักเรียน นักศึกษาที่ไม่เห็นด้วยกับการรัฐประหารถูกขัดขวางไม่ให้ออกมาเคลื่อนไหวทางการเมือง เช่นเดียวกับกลุ่มการเมืองอื่น ๆ แต่ยังคงมีความพยายามจะจัดกิจกรรมแสดงความคิดเห็นอย่างต่อเนื่อง และกลายเป็นกลุ่มฐานหลักที่ยังคงเคลื่อนไหว และเสนอข้อเรียกร้องต่อคณะรักษาความสงบแห่งชาติ (คสช.) ให้จัดการเลือกตั้งเพื่อสร้างความก้าวหน้าในแบบที่พวกเขาเชื่อภาพกิจกรรมที่นำโดยนักศึกษาปรากฏในสื่อถึงและขยายพื้นที่งาน จากการจัดกิจกรรมภายในมหาวิทยาลัยสู่พื้นที่ที่เป็นสาธารณะมากขึ้น โดยกลุ่มนักศึกษาที่เข้ามา

มีบทบาทสำคัญหลัก ๆ อยู่ 2 กลุ่ม คือกลุ่มธรรมศาสตร์เสรีเพื่อประชาธิปไตย (LLTD) และกลุ่มดาวดิน ซึ่งเป็นหนึ่งในกลุ่มนักศึกษาที่มีบทบาทอย่างมากในการเคลื่อนไหวหลังการเปลี่ยนแปลงทางการเมือง ปี 2557 โดยทั้งสองกลุ่มแม้จะมีจุดเริ่มต้น และขอบเขตความสนใจก่อนหน้านี้ที่ต่างกัน กลุ่มธรรมศาสตร์เสรีเพื่อประชาธิปไตย (LLTD) เป็นกลุ่มนักศึกษาในมหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ที่สนใจประเด็นการเมืองและสังคม โดยเริ่มรวมกลุ่มประมาณปี 2554 เคลื่อนไหวประเด็นภายในมหาวิทยาลัยบ้าง เช่น เรื่องเครื่องแบบนักศึกษา การรับน้อง การเรียกร้องให้จำกัดวาระการดำรงตำแหน่งผู้ทรงคุณวุฒิซึ่งเป็นบุคคลภายนอก และให้นักศึกษามีตัวแทนในสภามหาวิทยาลัย เป็นต้น โดยเรื่องที่ LLTD สนใจ มักเป็นหัวข้อสาธารณะตามบริบทเวลาอย่างการคัดค้านการเผชิญหน้าทางทหารระหว่างไทย กัมพูชา ในกรณีพิพาทเขาพระวิหาร การเรียกร้องให้ยกเลิกมาตรา 112 รวมถึงการแสดงจุดยืนด้านประชาธิปไตย เรียกร้องไม่เอารัฐประหาร ส่วนดาวดิน-กลุ่มนักศึกษา มหาวิทยาลัยขอนแก่น สนใจประเด็นข้อพิพาทระหว่างชุมชนใกล้เคียงที่มีกับรัฐ เช่น การคัดค้านเหมืองแร่โปแตช ในจังหวัดอุดรธานี การคัดค้านโรงงานผลิตแป้งมันสำปะหลัง จังหวัดขอนแก่น การต่อต้านโครงการขุดเจาะก๊าซธรรมชาติ ในจังหวัดกาฬสินธุ์ รวมถึงประเด็นล่าสุดที่จังหวัดเลย เกี่ยวกับเหมืองแร่ทองคำ ล้วนเป็นสิ่งที่ทำให้สังคมรู้จักดาวดินมากขึ้น และเป็นหนึ่งในประเด็นอนุรักษ์ที่กลุ่มเรียกร้องอย่างต่อเนื่องไปพร้อมกับการคัดค้านรัฐประหาร ซึ่งทั้งสองกลุ่มมีหลักการไม่แตกต่างกันนักในแง่การให้คุณค่ากับเสรีภาพที่มนุษย์พึงได้รับ (พาขวัญ พินิจกิจวัฒน์, 2558)

นอกจากนักศึกษาทั้งสองกลุ่มแล้วในปัจจุบันยังมีกลุ่มนักเรียนนักศึกษาอีกกลุ่มอื่น ๆ ที่ไม่เห็นด้วยกับกระบวนการทางการเมืองในปัจจุบันออกมาแสดงจุดยืนเรียกร้องแนวความคิดประชาธิปไตยที่เป็นรูปธรรมออกมาแสดงจุดยืนในทางการเมืองรูปแบบต่าง ๆ ไม่ว่าจะเป็นการแสดงออกเชิงสัญลักษณ์ที่ไม่เหมือนกับการแสดงจุดยืนโดยการประท้วงเหมือนในยุคก่อน ๆ ซึ่งขบวนการเคลื่อนไหวทางการเมืองจะค่อนข้างมีความแตกต่างจากยุค 14 ตุลา หรือพฤษภาทมิฬเพราะในยุคนั้นการเคลื่อนไหวทางการเมืองจะมีลักษณะเป็นการรวมตัวรวมกลุ่มเพื่อเดินขบวนประท้วงและต่อต้าน แต่ในยุคปัจจุบันการเคลื่อนไหวทางการเมืองจะเป็นลักษณะในการดำเนินการผ่านพื้นที่สื่อ เช่น เฟซบุ๊ก เพจของกลุ่ม และทางทวิตเตอร์ ซึ่งเป็นช่องทางในการสื่อสารกับผู้ที่สนใจติดตามความเคลื่อนไหว โดยมียอดไลค์แต่ละสเตตัสประมาณไม่ต่ำกว่า 100 ไลค์ และความคิดเห็นในโพสต์ทั้งกลุ่มที่เห็นด้วยและไม่เห็นด้วยต่อกิจกรรมเพราะด้วยโลกออนไลน์ใช้ต้นทุนน้อย แต่สามารถเข้าถึงคนได้มาก ทำให้กลุ่มนักเรียน นักศึกษาเลือกใช้วิธีนี้สื่อสารกับสังคม เพราะฉะนั้นเมื่อเกิดเหตุการณ์ทางการเมืองทุกครั้งนักศึกษาจึงเป็นความคาดหวังที่จะเปลี่ยนแปลงสังคมอยู่เสมอ ขบวนการนักศึกษาจึงถือว่าเป็นหัวหอกสำคัญในการเคลื่อนไหวของภาคประชาชนในการเคลื่อนไหวทางการเมือง

จะเห็นได้ว่าขบวนการเคลื่อนไหวทางการเมืองของนักศึกษาเป็นเรื่องที่น่าสนใจทั้งทางด้านพัฒนาการกระบวนการสร้างเครือข่ายทางสังคมของนักศึกษา รวมถึงยุทธวิธีรูปแบบการเคลื่อนไหวทางการเมืองของนักศึกษานบนพื้นที่เสมือนจริง เนื่องจากขบวนการเคลื่อนไหวทางการเมืองของนักศึกษาส่งผลต่อพัฒนาการทางประชาธิปไตยของไทยอย่างมีอรรถกถาหลักเลียงได้ ดังนั้นจึงนำมาสู่หัวข้อวิจัยในครั้งนี้ว่า การเคลื่อนไหวทางการเมืองของนักศึกษานบนพื้นที่เสมือนจริง มีอุดมการณ์ทางการเมืองภายใต้การเคลื่อนไหวนั้นอย่างไร มียุทธวิธีรูปแบบและกระบวนการอย่างไรในการสร้างพื้นที่เสมือนจริงนั้น

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาอุดมการณ์ทางการเมือง การเคลื่อนไหวของนักศึกษาตั้งแต่ยุค คสช. จนถึงปัจจุบัน
2. เพื่อศึกษากระบวนการการสร้างพื้นที่เสมือนจริงในการเคลื่อนไหวทางการเมืองของนักศึกษา

การทบทวนวรรณกรรมที่เกี่ยวข้อง

1. ปรากฏการณ์การเคลื่อนไหวทางการเมืองในสังคมไทย

นับตั้งแต่ปี ค.ศ. 1960 เป็นต้นมา การศึกษาเกี่ยวกับขบวนการนักศึกษาได้รับความสนใจอย่างแพร่หลาย ทั้งจากนักสังคมศาสตร์ นักจิตวิทยา นักรัฐศาสตร์ โดยทำการศึกษาค้นคว้าถึงสาเหตุของการเกิด ขบวนการนักศึกษา ได้มีการรวบรวมปัจจัยที่มีความสัมพันธ์ต่อขบวนการนักศึกษา และความไม่พอใจของ ขบวนการนักศึกษา และความไม่พอใจของขบวนการนักศึกษา ดังนี้

Lewis S. Fever (1990) กล่าวถึง ขบวนการนักศึกษาว่าเป็นการรวมกลุ่มกันของนักศึกษาที่มีแรงคล้อยหรือมีความมุ่งหมายที่จะบรรลุถึงอุดมการณ์ทางการเมือง การรวมกลุ่มกันของนักศึกษามัก เกิดจากความรู้สึกผิดหวังหรือการไม่ยอมรับคุณค่าจากคนรุ่นก่อนในสังคมและการมีเป้าหมายไป ในทางสร้างสรรค์ สิ่งที่ต้องขอขอบพระมาชิกของขบวนการนักศึกษาที่มีความเชื่อมั่นว่าตนเป็นปัญญาชนหนุ่มสาวมีการกิจสำคัญที่จะต้องปฏิบัติอันเนื่องมาจากชนรุ่นก่อน หรือชนชั้นอื่นในสังคมที่ ล้มเหลวในการปฏิบัติภารกิจนั้น

ขบวนการนักศึกษา (Student movement) จึงเกิดขึ้นจากสภาวะความไม่สมดุลระหว่างคนสองวัยใน สังคม และการไม่เป็นอันหนึ่งอันเดียวกันในสังคม เป็นความไม่สมดุลของสภาพสังคม ขบวนการนักศึกษาจะ ได้รับแรงกระตุ้นจากพวกรัษฎาชนให้ปรับกิจกรรมภายในมหาวิทยาลัยออกไปสู่การเมืองและสังคม ขบวนการนักศึกษาเป็นผู้ที่มีมโนธรรมทางสังคม มีอุดมคติ โดยเฉพาะในสังคมที่ประชาชนส่วนใหญ่ไม่มีปากเสียง ไม่ได้รับความเป็นธรรม ขบวนการนักศึกษาจะเข้าไปทำหน้าที่เรียกร้องสิทธิแทนประชาชน และในสังคมที่ประชาชนขาดความสนใจทางการเมือง ไม่เข้าใจถึงบทบาทของตนในการเข้ามีส่วนร่วมทางการเมือง ขบวนการนักศึกษาก็จะเป็นผู้ริเริ่มทางการเมือง โดยถือว่าเป็นหน้าที่ของพวกตนตลอดมาในประวัติศาสตร์

นอกจากนี้การขยายตัวของสังคมได้ทำให้ระบบการศึกษาเปลี่ยนไป สภาพแวดล้อมของนักศึกษา ก็เปลี่ยนไป นักศึกษามีสิทธิเสรีภาพในการแสดงออกในการเข้าไปมีส่วนร่วมทางการเมืองมากขึ้นก่อให้เกิดการ แตกต่างทางความคิด และทัศนคติ เกิดช่องว่าง (GPA) ในการติดต่อสื่อสารความเข้าใจระหว่างนักศึกษาซึ่งเป็น คนรุ่นใหม่กับคนรุ่นเก่าในสังคม ขบวนการนักศึกษาจึงเป็นกลุ่มที่มีแนวทางคิดก้าวหน้ารุนแรงกว่ากลุ่มอื่นในสังคม

2. แนวคิดกระบวนการทางการเมือง

แนวคิดกระบวนการทางการเมือง (Political process theory) เป็นการอธิบายเพิ่มเติมด้านการวิเคราะห์เงื่อนไข ปัจจัยที่เกี่ยวข้องกับการกำเนิด การพัฒนา การเติบโต ความสำเร็จและความล้มเหลวในการบรรลุเป้าหมายของขบวนการทางสังคม จากฐานการอธิบายของทฤษฎีการระดมทรัพยากรดั้งเดิม (Resource mobilization theory) ซึ่งเพิ่มเติมการอธิบายจากปัจจัยภายในองค์กร ได้แก่ ปัจจัยด้านทรัพยากรและปัจจัยด้านองค์การเคลื่อนไหว มาสู่ปัจจัยภายนอก ได้แก่ โครงสร้างโอกาสทางการเมือง (Political opportunity structure) ฝ่ายต่อต้านขบวนการทางสังคม (Counter-movement) ทฤษฎีกระบวนการทางการเมือง มีฐานการวิเคราะห์สัมพันธ์ระหว่างการเปลี่ยนแปลง

ทางสังคมกับการเคลื่อนไหวประท้วงทางสังคม (Social protest) หรือการรวมตัวในลักษณะการกระทำรวมหมู่ที่ต่างจากทฤษฎีพฤติกรรมรวมหมู่และทฤษฎีการระดมทรัพยากรดั้งเดิม กล่าวคือ

- ทฤษฎีกระบวนการทางการเมืองมองว่า การเปลี่ยนแปลงทางสังคมส่งผลโดยอ้อมต่อการสร้างมโนภาพทางอำนาจที่ดำรงอยู่ในสังคมขึ้นมาใหม่ โดยส่งผลต่อขบวนการทางการเมืองในลักษณะที่เอื้อให้เกิดหรือเป็นอุปสรรคต่อการเคลื่อนไหวประท้วงทางสังคมมากกว่าส่งผลกระทบโดยตรง

- โครงสร้างโอกาสทางการเมือง ทฤษฎีกระบวนการทางการเมืองให้ความสำคัญกับมิติทางการเมือง และมิติเชิงสถาบัน โดยเป็นมิติที่เกิดขึ้นภายนอกขององค์การการเคลื่อนไหวทางสังคม ซึ่งอธิบายว่า ขบวนการทางการเมืองถูกกำหนดรูปแบบโดยชุดข้อจำกัดและโอกาสทางการเมือง

- ขบวนการทางการเมืองยังสามารถสร้างโอกาสทางการเมืองขึ้นเองได้จากการเคลื่อนไหวต่อสู้ รวมทั้งสามารถส่งผลต่อให้ขบวนการทางการเมืองอื่น ๆ ได้อีกด้วย ตัวอย่างเช่น ขบวนการเคลื่อนไหวด้านสิทธิพลเมืองในสหรัฐอเมริกา ระยะต้นทศวรรษที่ 1960 ที่เคลื่อนไหวภายใต้กรอบประเด็นเรื่อง สิทธิ ซึ่งส่งผลทำให้เกิดการ สร้างกรอบนิยามใหม่ให้กับคำว่า “สิทธิ” และยังทำให้ขบวนการทางการเมืองอื่น ๆ ทั้งที่จัดตั้งมาก่อนหรือเพิ่งจัดตั้ง นำประเด็นเรื่องสิทธิไปเป็นประเด็นสำคัญในการเคลื่อนไหวของตนเองได้ (ประภาส ปิ่นตบแต่ง, 2552, หน้า 93-110)

3. แนวคิดขบวนการเคลื่อนไหวทางสังคม

การเคลื่อนไหวทางสังคมเป็นขบวนการเรียกร้องของกลุ่มคนจำนวนหนึ่งที่ต้องเปลี่ยนแปลงสังคม ไปในทิศทางที่ตนปรารถนา โดยกลุ่มคนจำนวนหนึ่งเหล่านี้อาจมีนับพันหรือนับหมื่นได้เข้าร่วมเรียกร้องโดย มีการจัดระเบียบทางสังคมอย่างหลวม ๆ ซึ่งแต่ละกลุ่มอาจมีระดับของการมีส่วนร่วมแตกต่างกัน ลักษณะร่วมบางประการของการเคลื่อนไหวทางสังคม คือ ผู้เข้าร่วมเคลื่อนไหวมีจุดมุ่งหมายที่แน่ชัด (Goal oriented) และมีความตั้งใจที่จะทำการเปลี่ยนแปลง (Intentional change) (นิธิ เอียวศรีวงศ์, 2537, หน้า 8) โดยมีอุดมการณ์ร่วมกันว่า การเคลื่อนไหว จะนำไปสู่การเปลี่ยนแปลงสังคมในทิศทางที่ตนปรารถนา เช่น ตัวอย่างการเคลื่อนไหวเพื่อเรียกร้องของกลุ่มสมัชชาคนจนได้เคลื่อนไหวเพื่อเรียกร้องให้รัฐ ชดเชยความสูญเสีย ที่เกิดขึ้นกับชาวบ้านที่ได้รับผลกระทบจากนโยบายรัฐ จำนวน 16 กรณีปัญหาการเคลื่อนไหวเพื่อเรียกร้อง ของกลุ่มสมัชชาคนจน เป็นการเข้าร่วมของกลุ่มต่าง ๆ ที่มีความเชื่อร่วมกันว่า ความเดือดร้อนที่ชาวบ้านได้รับนี้เป็นผลจากนโยบายรัฐบาลที่ไม่สามารถจัดสรรทรัพยากรได้อย่างเป็นธรรม โดยกลุ่มผู้เคลื่อนไหว เรียกร้องจะแต่งตั้งตัวแทนหรือแกนนำในการเคลื่อนไหวเพื่อการเจรจาต่อรอง และถือเป็นลักษณะของการเคลื่อนไหวทางสังคม

4. แนวคิดการสื่อสารทางการเมือง

การสื่อสารทางการเมือง (Political communication) เป็นกระบวนการทางการเมืองที่สำคัญ หากปราศจากการสื่อสารไม่มีสิ่งที่เรียกว่าการเมืองดำรงอยู่เพราะการเมือง เป็นเรื่องที่เกี่ยวข้องสัมพันธ์ กับข้อมูลข่าวสารทั้งในด้านการรับรู้ และการถ่ายทอดทั้งในหมู่ประชาชนและผู้มีอำนาจทางการเมืองเมื่อโลกก้าวเข้าสู่ยุคที่คนทั่ว ไปมีโอกาสได้เรียนหนังสือจากเดิม การศึกษาผูกขาดเฉพาะในแวดวงพระชนชั้นสูงและในหมู่ขุนนาง เท่านั้น การสื่อสารทางการเมืองมีผลทำให้ สื่อมวลชนกลายเป็นสถาบันหนึ่งที่มีบทบาททางการเมือง เพราะมีความสำคัญสูงยิ่งต่อคุณภาพของระบอบประชาธิปไตยในฐานะที่เป็นแหล่งข้อมูลความรู้ ข่าวสารแก่ประชาชนในทางการเมือง รูปแบบของการสื่อสารทางการเมือง การสื่อสารทางการเมืองสามารถแบ่งรูปแบบออกเป็น 2 รูปแบบ คือ การสื่อสารระหว่างผู้สื่อสารกับ

ผู้รับสารโดยตรง (Face-to-face communication) กับการสื่อสารผ่านสื่อมวลชน (Mass media) ดังนี้ (Roskin, Cord, Medeiros & Jones, 1997, pp. 166-167)

1. การสื่อสารระหว่างผู้สื่อสารกับผู้รับสารโดยตรงการสื่อสารรูปแบบนี้เป็น การสื่อสารขั้นพื้นฐานที่สุดเป็น การสื่อสารที่มีประสิทธิภาพสูงสุดในการทำ ความเข้าใจ กับผู้รับสารเพื่อเปลี่ยนความคิดเห็น หรือตอกย้ำความคิดเห็นของผู้รับสารให้คล้อยตามผู้สื่อสาร เพราะสามารถโต้ตอบแลกเปลี่ยนความคิดเห็นระหว่างกันได้ทันทีแตกต่าง จาก การสื่อสารผ่านสื่อมวลชน ใน สหรัฐฯ มีการใช้รูปแบบนี้เป็นหลักในการรณรงค์หาเสียงเลือกตั้งมาอย่างยาวนาน จนกระทั่งถึงช่วงต้นทศวรรษ ปีค.ศ. 1930 ผู้สมัครแต่ละรายจะเดินสายปราศรัยย่อย พบปะกับผู้ผู้มีสิทธิเลือกตั้งกลุ่ม ต่าง ๆ ทั่วเขตพื้นที่เลือกตั้ง แต่ความนิยมต่อการสื่อสารรูปแบบนี้ลดลงเป็นอย่างมากเมื่อมีโทรทัศน์เกิดขึ้น และ สังคม ซึ่งเจริญก้าวหน้ามีความสลับซับซ้อนมากกว่าในอดีตเป็นอย่างมาก ปัจจุบันนักการเมืองใช้รูปแบบนี้โดยมีเป้าหมาย เพียงเพื่อให้ตกเป็นข่าวทางหน้าหนังสือพิมพ์ หรือโทรทัศน์เท่านั้น

2. การสื่อสารผ่านสื่อมวลชน ความแตกต่างและข้อได้เปรียบที่สำคัญของการสื่อสารผ่านสื่อมวลชนที่ เหนือกว่า การสื่อสารระหว่างผู้สื่อสารกับผู้รับสารโดยตรง ความสามารถในการสื่อสารกับผู้รับสาร เป็นจำนวนมาก ย่อมต้องมีอิทธิพลต่อความคิดเห็นของผู้มีสิทธิเลือกตั้ง หรือมีมติมหาชนเป็นจำนวนมาก เช่นเดียวกับความแตกต่าง อีก ประการหนึ่งคือการสื่อสารรูปแบบนี้เป็นการสื่อสารทางเดียวในกรณีของโทรทัศน์ผู้ชม สามารถเปลี่ยนช่องไปชม รายการอื่น หากไม่พอใจหรือไม่เห็นด้วยกับสิ่งที่นักการเมืองกำลังพูดซึ่งผู้พูดย่อมไม่รู้ ว่าผู้ชมรู้สึกอย่างไร แตกต่าง จากการสื่อสารระหว่างผู้สื่อสารกับผู้รับสารโดยตรงที่ทั้งสองฝ่ายสามารถตอบโต้หรือแลกเปลี่ยนความคิดเห็นกันได้ทันที

ประเภทของผู้รับสารทางการเมืองออกเป็น 4 บทบาท ได้แก่ (Blumler อ้างถึงในกาญจนา แก้วเทพ, 2547, s หน้า 249) 1) Partisan ได้แก่ผู้รับสารที่นิยมชื่นชมพรรคการเมืองหรือนักการเมืองคนใด คนหนึ่งผู้รับสาร ประเภทนี้จะ แสวงหาข้อมูลมาเพื่อสนับสนุนความเชื่อมั่นของตนเอง 2) Liberal Citizen ได้แก่ผู้รับสารที่แสวงหาข้อมูลประเภท คำแนะนำมาเพื่อประกอบการตัดสินใจของตนเองอย่างเป็นอิสระ 3) Monitor ได้แก่ผู้รับสารที่แสวงหาข้อมูลประเภท เหตุการณ์ทางการเมือง นโยบายพรรค ประเด็นที่เกี่ยวข้องคุณภาพของผู้นำทางการเมืองเพื่อติดตามประเมินผล 4) Spectator ได้แก่ผู้รับสารที่แสวงหาข้อมูลประเภทที่ให้ความบันเทิง สนุกสนาน ให้ความพึงพอใจทางอารมณ์

กรอบแนวคิดของการวิจัย

งานวิจัยนี้ไม่ได้กำหนดกรอบแนวคิดของการวิจัย

วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยนี้เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ โดยเป็นการศึกษาข้อมูลจากเอกสาร การเก็บรวบรวมข้อมูลโดยใช้ วิธีการสัมภาษณ์แบบเจาะลึก ดังนี้

ประชากรเป้าหมาย

กลุ่มประชากรที่ใช้ในการศึกษาในครั้งนี้ ได้แก่ แกนนำหรือบุคคลสำคัญที่เกี่ยวข้องกับขบวนการเคลื่อนไหว ทางการเมืองของนักศึกษา โดยประกอบไปด้วย 1) กลุ่มสมัชชานักศึกษาอีสาน เป็นกลุ่มนักศึกษาในภูมิภาค ตะวันออกเฉียงเหนือที่มีใจรักและเรียกร้องในประชาธิปไตย และมีทัศนคติร่วมในการต่อต้านและเห็นต่างในการ บริหารประเทศของคณะรัฐมนตรีในปัจจุบัน 2) กลุ่มสหภาพนักเรียน นิสิต นักศึกษาแห่งประเทศไทย (Student union

of Thailand) เป็นกลุ่มที่ประกอบไปด้วยนักเรียน นิสิต นักศึกษา ที่มีจุดยืนร่วมกันในการสะท้อนความเป็นประชาธิปไตยในการปกครองประเทศของรัฐบาลชุดปัจจุบัน และ 3) กลุ่มแนวร่วมนิสิตมหาวิทยาลัยมหาสารคาม เพื่อประชาธิปไตย เป็นกลุ่มที่จัดตั้งขึ้นจากการรวมตัวของนิสิต มหาวิทยาลัยมหาสารคาม ที่ทำงานเคลื่อนไหวทางการเมืองเพื่อประชาธิปไตยได้รวมตัวกันเพื่อทำกิจกรรมส่งเสริมให้การเมืองเป็นเรื่องใกล้ตัวและเปิดเสรีภาพกับทุกคนเพื่อเข้าร่วมปกป้องประชาธิปไตย โดยใช้วิธีการเลือกแบบเจาะจง (Purposive sampling)

เครื่องมือในการวิจัย

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยนี้ ได้แก่ แบบสัมภาษณ์ เป็นเครื่องมือที่ผู้วิจัยสร้างขึ้นเองโดยการศึกษาประเด็นคำถามจากการทบทวนวรรณกรรมและแนวคิดทฤษฎีที่เกี่ยวข้อง โดยสร้างเป็นคำถามให้มีความครอบคลุมตามขอบเขตของการวิจัยอันเป็นสิ่งที่ต้องการศึกษาเพื่อให้บรรลุวัตถุประสงค์ มีการเรียงลำดับคำถาม เนื้อหาของคำถามเป็นลักษณะของคำถามปลายเปิด โครงสร้างคำถามในการสัมภาษณ์ออกเป็น 4 ส่วน ได้แก่ ส่วนที่ 1 แนวคำถามเกี่ยวกับข้อมูลทั่วไปของผู้ให้สัมภาษณ์ ประกอบด้วย อายุ เพศ ระดับการศึกษา ประสบการณ์ในการเคลื่อนไหวทางการเมือง ส่วนที่ 2 แนวคำถามเกี่ยวกับพัฒนาการขบวนการเคลื่อนไหวทางการเมืองของนักศึกษาตั้งแต่อดีตจนถึงปัจจุบัน ส่วนที่ 3 แนวคำถามเกี่ยวกับกระบวนการสร้างเครือข่ายทางสังคม ยุทธวิธีรูปแบบการเคลื่อนไหวทางการเมืองและกระบวนการสร้างพื้นที่ทางสังคมของกระบวนการนักศึกษา ส่วนที่ 4 แนวคำถามเกี่ยวกับผลของกระบวนการเคลื่อนไหวทางการเมืองของนักศึกษา อุปกรณ์ที่ใช้ในการสัมภาษณ์ คือ เครื่องบันทึกเสียงระบบพกพา ปากกา และสมุดบันทึก

การเก็บรวบรวมข้อมูล

ผู้วิจัยได้แบ่งการเข้าถึงข้อมูลและการรวบรวมข้อมูลเป็น 2 ส่วน คือ 1) การเก็บรวบรวมข้อมูลด้านเอกสาร (Review data) โดยใช้ข้อมูลทุติยภูมิ (Secondary data) ศึกษาจากตำรา เอกสาร บทความ ทฤษฎี หลักการและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง เพื่อกำหนดขอบเขตของการวิจัยและสร้างเครื่องมือวิจัยให้ครอบคลุมวัตถุประสงค์ของการวิจัย และข้อมูลปฐมภูมิ ศึกษาวิธีการสร้างคำถามในการสัมภาษณ์จากเอกสารงานวิจัยเพื่อกำหนดขอบเขตและเนื้อหา จะได้มีความชัดเจนตามวัตถุประสงค์ของการวิจัย และการเก็บรวบรวมข้อมูลภาคสนาม (Field data) 2) การเก็บรวบรวมปฐมภูมิ (Primary data) ผู้วิจัยเก็บรวบรวมข้อมูลโดยใช้การสัมภาษณ์แบบเจาะลึก (In-depth interview) เพื่อเปิดเผยสิ่งจูงใจ ความเชื่อ ทศนคติของผู้ตอบโดยเตรียมคำถามกึ่งโครงสร้าง ลักษณะการสัมภาษณ์แบบไม่เป็นทางการ โดยการกำหนดคำถามออกเป็นประเด็นให้ครอบคลุมและสอดคล้องกับเรื่องที่ทำการวิจัย ก่อนเริ่มการทำการสัมภาษณ์ ผู้วิจัยได้แสดงถึงวัตถุประสงค์ของการสัมภาษณ์ โดยขออนุญาตในการจดบันทึกและบันทึกเสียงระหว่างการสัมภาษณ์ ผู้วิจัยได้มีปฏิสัมพันธ์แบบต่อหน้ากับผู้ให้สัมภาษณ์เพื่อเกิดการแลกเปลี่ยน แสดงความคิดเห็นอย่างอิสระ และมีการทดสอบคำถามและคำตอบเพื่อเป็นแนวทางในการถามคำถามต่อไป โดยจะใช้เวลาในการสัมภาษณ์ ประมาณ 60-90 นาที ทั้งนี้ขึ้นอยู่กับความร่วมมือของผู้ให้สัมภาษณ์ การสัมภาษณ์แต่ละรายจะทำการสัมภาษณ์จนกว่าจะไม่พบข้อสงสัย หรือไม่มีข้อมูลใหม่เกิดขึ้นที่เรียกว่า ข้อมูลอิ่มตัว (Data saturation) จึงหยุดการสัมภาษณ์

การวิเคราะห์ข้อมูล ผู้วิจัยดำเนินการ ดังนี้ 1) นำข้อมูลที่ได้จากการถอดเทปและการบันทึกภาคสนามมาอ่านหลาย ๆ ครั้ง เพื่อให้เกิดความเข้าใจในภาพรวมของข้อมูลที่ได้ และพิจารณาประเด็นที่สำคัญ 2) นำข้อมูลกลับมาอ่านอีกครั้งโดยละเอียดทุกบรรทัด และจึงตีความพหุหมายทำการตั้งข้อความหรือประโยคที่สำคัญที่เกี่ยวข้องกับพัฒนาการขบวนการเคลื่อนไหวทางการเมืองของนักศึกษาตั้งแต่อดีตจนถึงปัจจุบัน กระบวนการสร้างเครือข่ายทางสังคม ยุทธวิธีรูปแบบการเคลื่อนไหวทางการเมืองและกระบวนการสร้างพื้นที่ทางสังคมของกระบวนการนักศึกษา และผลจากการ

เคลื่อนไหวทางการเมืองของนักศึกษา 3) นำข้อความหรือประโยคที่มีความหมายเหมือนกันหรือใกล้เคียงกันมาไว้กลุ่มเดียวกัน โดยมีรหัสข้อมูลกำกับทุกข้อความหรือทุกประโยค แล้วจึงตั้งชื่อคำสำคัญ ซึ่งจะจัดเป็นทั้งกลุ่มใหญ่ (Themes) และกลุ่มย่อยที่อยู่ภายใต้ความหมายของกลุ่มใหญ่ (Sub-theme) และ 4) ใช้การเขียนบรรยายสิ่งที่ค้นพบอย่างละเอียดและชัดเจน โดยจะไม่มีการนำทฤษฎีไปควบคุมปรากฏการณ์ที่เกิดขึ้น พร้อมทั้งยกตัวอย่างคำพูดประกอบคำหลักสำคัญที่ได้เพื่อแสดงความชัดเจนของปรากฏการณ์ที่เกิดขึ้น

ผลการวิจัย

ผู้วิจัยแบ่งเนื้อหาออกเป็น 2 ส่วน ดังนี้ 1) พัฒนาการการเคลื่อนไหวทางการเมืองของนักศึกษา และกระบวนการสร้างพื้นที่เสมือนจริงในการเคลื่อนไหวทางการเมืองของนักศึกษา รายละเอียดดังนี้

1. อุดมการณ์ทางการเมืองการเคลื่อนไหวของนักศึกษา ผู้วิจัยพบว่า อุดมการณ์ทางการเมืองการเคลื่อนไหวของนักศึกษาให้ความสนใจการเมืองเชิงโครงสร้างและปัญหาประชาธิปไตย โดยที่ขบวนการนักศึกษาเปลี่ยนรูปแบบกลายเป็นขบวนการเมืองระหว่างสี่เสือ ภายใต้ปัญหาว่าด้วยระบอบประชาธิปไตย ได้แก่ กลุ่มที่ให้ความสำคัญกับประชาธิปไตยเชิงกระบวนการเป็นหลัก คือ การเลือกตั้งและกระบวนการได้มาซึ่งรัฐบาลแบบประชาธิปไตย เช่น กลุ่มแนวร่วมประชาธิปไตยแห่งชาติ (นปช.) และกลุ่มที่ให้ความสำคัญกับประชาธิปไตยเชิงเนื้อหา กระบวนการตรวจสอบและการมีส่วนร่วมทางการเมือง กระบวนการได้มาซึ่งรัฐบาลแบบประชาธิปไตย เช่น เครือข่ายพันธมิตรประชาชนเพื่อประชาธิปไตย

2. กระบวนการสร้างพื้นที่เสมือนจริงในการเคลื่อนไหวทางการเมืองของนักศึกษา ผู้วิจัยพบว่า กระบวนการการเคลื่อนไหวของนักศึกษา ยุทธวิธี แนวคิดการก่อตั้งกลุ่ม และอุดมการณ์ร่วมในการรวมกลุ่ม ตั้งแต่ยุค คสช.จนถึงปัจจุบัน โดยในการวิจัยครั้งนี้จะแบ่งช่วงเวลาในการวิจัยเป็น 2 ช่วงเวลา คือ 1) ช่วงเวลาที่คณะรักษาความสงบแห่งชาติ หรือ คสช.) เป็นคณะผู้ยึดอำนาจการปกครอง โดยรัฐประหารยึดอำนาจการปกครอง เมื่อวันที่ 22 พฤษภาคม พ.ศ. 2557 2) ช่วงตั้งแต่เริ่มมีการเลือกตั้งตามระบอบประชาธิปไตยเมื่อวันที่ 24 มีนาคม พ.ศ. 2562 นำมาสู่การได้คณะรัฐมนตรีคณะที่ 62 หรือ คณะรัฐมนตรีประยุทธ์ 2 ตั้งขึ้นเมื่อ วันที่ 10 กรกฎาคม 2562 นำโดย พลเอก ประยุทธ์ จันทร์โอชา ซึ่งเคยดำรงตำแหน่งนายกรัฐมนตรีและหัวหน้าคณะรักษาความสงบแห่งชาติมาเป็นเวลา 5 ปีแล้ว เป็นนายกรัฐมนตรีต่ออีกสมัย กระบวนการการเคลื่อนไหวของนักศึกษา มีอุดมการณ์ร่วมในการรวมกลุ่มภายใต้เงื่อนไขและบริบทสำคัญ คือ

2.1 การสถาปนาการเมืองภาคประชาชน ความสนใจที่หลากหลายของ ขบวนการนักศึกษากลุ่มต่าง ๆ องค์การนำของขบวนการนักศึกษา คือ สหพันธ์นิสิตนักศึกษาแห่งประเทศไทย (สนนท.) ให้ความสนใจการต่อสู้ในประเด็นเล็ก ๆ มากกว่า ประเด็นเชิงโครงสร้างขนาดใหญ่ มีการปรับภูมิทัศน์เปลี่ยนรูปแบบเป็นขบวนการเมืองระหว่างสี่เสือ ภายใต้ปัญหาว่าด้วยระบอบประชาธิปไตยในห้วงของความขัดแย้ง ได้แก่ กลุ่มที่ให้ความสำคัญกับประชาธิปไตยเชิงกระบวนการเป็นหลัก โครงสร้าง ความขัดแย้งทางการเมือง คือ 1) ขบวนการภาคประชาชนตกอยู่ในสภาพแตกแยก 2) ขบวนการนักศึกษาที่เข้าไปร่วมเคลื่อนไหวกับขบวนการภาคประชาชนในการเมืองแบบแบ่งขั้วมีลักษณะกระจัดกระจายไร้พลัง และ 3) องค์กรกลางนักศึกษามีความอ่อนไหวต่อการเคลื่อนไหว

2.2 ความก้าวหน้าของเทคโนโลยีการสื่อสารและสื่อใหม่ ด้วยความเป็นคนรุ่นใหม่ที่กำลังก้าวทันเทคโนโลยีก่อน และพยายามแสวงหาประโยชน์สูงสุดจากการติดตามความก้าวหน้าของเทคโนโลยีอย่างต่อเนื่องเพื่อขับเคลื่อน ขบวนการทางสังคม

2.3 อิทธิพลทางความคิดระหว่างนักวิชาการปัญญาชนที่มีต่อขบวนการนักศึกษา คือ 1) ภาวะไร้ที่พึ่งทาง ความคิดและยุทธวิธีในการเคลื่อนไหว (2) ภาวะไร้ที่พึ่งทางอุดมการณ์ของขบวนการนักศึกษา และ 3) การก้าวเข้าไป มีบทบาทชี้นำสังคมของบรรดานักวิชาการปัญญาชนในช่วงวิกฤติการณ์ทางการเมือง

2.4 ลักษณะสำคัญของขบวนการนักศึกษาไทย ด้านการเคลื่อนไหวขบวนการนักศึกษามีการเคลื่อนไหวใน พื้นที่เชิงวัฒนธรรมมากขึ้น เช่น การแต่งกาย การกีดกันทางเพศ หรือ คนชายขอบ ขบวนการนักศึกษา ให้ความสำคัญ ประเด็นเชิงนโยบายและโครงสร้างทางการเมือง การรื้อถอนด้านอัตลักษณ์ การเคลื่อนไหวเชิงอัตลักษณ์ การ เคลื่อนไหวต่อต้านการรับน้อง การประกาศจุดยืนต่อเหตุการณ์หรือนโยบายสำคัญในลักษณะของการเคลื่อนไหวตาม สถานการณ์ เน้นปัญหาในเชิงนโยบายและโครงสร้าง ปัญหาอันเกิดจากนิยามประชาธิปไตย และเงื่อนไขของระบบ แห่งการเลือกปฏิบัติ การปฏิรูประบอบการปกครองที่มีความเป็นประชาธิปไตย การให้ความหมายของประชาธิปไตย ที่คลุมเครือ การเลือกปฏิบัติและความไม่เป็นธรรม กระตุ้นให้ขบวนการนักศึกษาหันเหความสนใจไปต่อสู้อันพื้นที่ทาง วัฒนธรรมมากขึ้นเคลื่อนไปสู่ขบวนการรื้อถอนด้านอัตลักษณ์เป็นต้น

การอภิปรายผล

การอภิปรายผลวัตถุประสงค์ของการวิจัยที่ 1 คือ อุดมการณ์ทางการเมือง การเคลื่อนไหวของนักศึกษา ใน ยุค คสช.จนถึงปัจจุบัน ผู้วิจัยพบว่า อุดมการณ์ทางการเมืองการเคลื่อนไหวของนักศึกษา ให้ความสนใจการเมืองเชิง โครงสร้าง และปัญหาประชาธิปไตย โดยที่ขบวนการนักศึกษาเปลี่ยนรูปแบบใหม่กลายเป็นขบวนการเมืองระหว่างสี่สื่อ ภายใต้ปัญหาว่าด้วยระบอบประชาธิปไตย ได้แก่ กลุ่มที่ให้ความสำคัญกับ ประชาธิปไตยเชิงกระบวนการเป็นหลัก คือ การเลือกตั้งและกระบวนการได้มาซึ่งรัฐบาลแบบประชาธิปไตย เช่น กลุ่มแนวร่วมประชาธิปไตยแห่งชาติ (นปช.) และ กลุ่มที่ให้ความสำคัญกับประชาธิปไตยเชิงเนื้อหา กระบวนการตรวจสอบ และการมีส่วนร่วมทางการเมือง กระบวนการได้มาซึ่งรัฐบาลแบบประชาธิปไตย เช่น เครือข่ายพันธมิตรประชาชนเพื่อประชาธิปไตย สอดคล้องกับ แนวคิดเลวิส (Lewis, 1990) ได้อธิบายว่า การรวมกลุ่มกันของนักศึกษามาก เกิดจากความรู้สึกผิดหวังหรือการไม่ ยอมรับคุณค่าจากคนรุ่นก่อนในสังคมและการมีเป้าหมายไป ในทางสร้างสรรค์เป็นต้น อีกทั้ง (นิธิ เอียวศรีวงศ์, 2537) ได้อธิบายว่า การมีความตั้งใจที่จะทำการเปลี่ยนแปลง (Intentional change) เป็นอุดมการณ์ร่วมกันว่าการ เคลื่อนไหวจะนำไปสู่การเปลี่ยนแปลงสังคมในทิศทางที่ตนปรารถนา และนอกจากนี้ ชาญวิทย์ รักกุลชน (2556) จากการศึกษพบว่า นิสิตและนักศึกษามีบทบาทต่อพัฒนาการทางการเมืองของประเทศไทยเป็นอย่างมาก รวมทั้ง ยัง ถือได้ว่าเป็นกลุ่มบุคคลที่มีแนวคิดและอุดมการณ์ทางการเมืองอย่างชัดเจน นิสิตและนักศึกษาที่เป็นความหวังใหม่ ของประเทศ ควรมีการปลูกจิตสำนึกของชนชั้นนักศึกษาให้เป็นกำลังสำคัญในการพัฒนาขับเคลื่อนประเทศชาติ การ อภิปรายผลวัตถุประสงค์วิจัยที่ 2 คือ กระบวนการการสร้างพื้นที่เสมือนจริงในการเคลื่อนไหวทางการเมืองของนักศึกษา โดยพบว่า กระบวนการเคลื่อนไหวของนักศึกษา มีอุดมการณ์ร่วมในการรวมกลุ่ม ภายใต้เงื่อนไขและบริบทสำคัญ คือ การเปลี่ยนแปลงของขบวนการนักศึกษา

ประเด็นที่ 1 การสถาปนาการเมืองภาคประชาชน ความสนใจที่หลากหลายของ ขบวนการนักศึกษา กลุ่มต่าง ๆ องค์การนำของขบวนการนักศึกษา คือ สหพันธ์นิสิตนักศึกษาแห่งประเทศไทย (สนนท.) ให้ความสนใจการต่อสู้ในประเด็นเล็ก ๆ มากกว่า ประเด็นเชิงโครงสร้างขนาดใหญ่ มีการปฏิวัติทัศน์เปลี่ยนรูปแบบเป็นขบวนการเมืองระหว่างสี่เสือ ภายใต้ปัญหาว่าด้วยระบอบประชาธิปไตยในห้วงของความขัดแย้ง ได้แก่ กลุ่มที่ให้ความสำคัญกับประชาธิปไตยเชิงกระบวนการเป็นหลัก โครงสร้าง ความขัดแย้งทางการเมือง คือ 1) ขบวนการภาคประชาชนตกอยู่ในสภาพแตกแยก 2) ขบวนการนักศึกษาที่เข้าไปร่วมเคลื่อนไหวกับขบวนการภาคประชาชนในการเมืองแบบแบ่งขั้วมีลักษณะกระจัดกระจายไร้พลัง และ 3) องค์การกลางนักศึกษามีความอ่อนไหวต่อการเคลื่อนไหว

ประเด็นที่ 2 ความก้าวหน้าของเทคโนโลยีการสื่อสารและสื่อใหม่ ด้วยความเป็นคนรุ่นใหม่ที่กำลังหันเทคโนโลยีก่อน และพยายามแสวงหาประโยชน์สูงสุดจากการติดตามความก้าวหน้าของเทคโนโลยีอย่างต่อเนื่องเพื่อขับเคลื่อนขบวนการทางสังคม

ประเด็นที่ 3 อิทธิพลทางความคิดระหว่างนักวิชาการปัญญาชนที่มีต่อขบวนการนักศึกษา คือ 1) ภาวะไร้อำนาจทางความคิดและยุทธวิธีในการเคลื่อนไหว 2) ภาวะไร้อำนาจทางอุดมการณ์ของขบวนการนักศึกษา และ 3) การก้าวเข้าไปมีบทบาทนำสังคมของบรรดานักวิชาการปัญญาชนในช่วงวิกฤติการณ์ทางการเมือง

ประเด็นที่ 4 ลักษณะสำคัญของขบวนการนักศึกษาไทย ด้านการเคลื่อนไหวขบวนการนักศึกษา มีการเคลื่อนไหวในพื้นที่เชิงวัฒนธรรมมากขึ้น เช่น การแต่งกาย การกีดกันทางเพศ หรือ คนชายขอบ ขบวนการนักศึกษาให้ความสำคัญประเด็นเชิงนโยบายและโครงสร้างทางการเมือง การรื้อถอนด้านอัตลักษณ์ การเคลื่อนไหวเชิงอัตลักษณ์ การเคลื่อนไหวต่อต้านการรับน้อง การประกาศจุดยืนต่อเหตุการณ์หรือนโยบายสำคัญในลักษณะของการเคลื่อนไหวตามสถานการณ์ เน้นปัญหาในเชิงนโยบายและโครงสร้าง ปัญหาอันเกิดจากนิยามประชาธิปไตย และเงื่อนไขของระบบแห่งการเลือกปฏิบัติ การปฏิรูประบอบการปกครองที่มีความเป็นประชาธิปไตย การให้ความหมายของประชาธิปไตยที่คลุมเครือ การเลือกปฏิบัติและความไม่เป็นธรรม กระตุ้นให้ขบวนการนักศึกษาหันเหความสนใจไปต่อสู้ในพื้นที่ทางวัฒนธรรมมากขึ้นเคลื่อนไปสู่ขบวนการรื้อถอนด้านอัตลักษณ์เป็นต้น

ผลเช่นนี้สอดคล้องกับการศึกษาของอมรวัน ระเด่นอาหมัด (2556) ศึกษาการใช้สิทธิและเสรีภาพในการเคลื่อนไหวของภาคประชาชนในกระบวนการประชาธิปไตยภายใต้รัฐธรรมนูญไทย พบว่า (1) ปัญหาที่เป็นประเด็นอันนำไปสู่การเคลื่อนไหวของภาคประชาชน คือ ประเด็นปัญหาด้านความคิดเห็นทางการเมืองสิทธิและเสรีภาพตามรัฐธรรมนูญในการแสดงออกต่อภาครัฐที่ใช้รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2550 เป็นกฎหมายสูงสุดที่เป็นกระแสหลักในการเคลื่อนไหวของภาคประชาชนในขณะที่ประเด็นปัญหาด้านค่าแรงค่าครองชีพเป็นประเด็นที่รองลงมาและประเด็นปัญหาด้านราคาลำไยถูกนำมาเป็นประเด็นน้อยที่สุดในการนำไปสู่การเคลื่อนไหว (2) ทิศทางการเคลื่อนไหวของภาคประชาชน ได้มีการเคลื่อนไหวแสดงออกไปในทิศทางที่สอดคล้องกับสิทธิและเสรีภาพตามที่รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทยพุทธศักราช 2550 ได้ให้สิทธิและเสรีภาพไว้มากถึง 1,021 ครั้ง ในขณะที่ทิศทางการเคลื่อนไหวที่ไม่สอดคล้องกับสิทธิและเสรีภาพตามรัฐธรรมนูญมีเพียง 174 ครั้ง จากการเคลื่อนไหวในภาพรวมจำนวน 1,195 ครั้งในระหว่างปี พ.ศ. 2550-2553 3) รูปแบบของพฤติกรรมในการเคลื่อนไหวแสดงออกของภาคประชาชนมีลักษณะที่สอดคล้องกับสิทธิและเสรีภาพตามที่รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทยพุทธศักราช 2550 ได้ให้สิทธิและเสรีภาพไว้ ตามความในมาตรา 59 มากที่สุด ในขณะที่รูปแบบของพฤติกรรมในการเคลื่อนไหวแสดงออกของ

ภาคประชาชน มีลักษณะที่สอดคล้องกับสิทธิและเสรีภาพตามที่รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2550 ได้ให้สิทธิและเสรีภาพไว้ ตามความใน มาตรา 61 รองลงมาและตามความในมาตรา 56 น้อยที่สุด

องค์ความรู้ใหม่

งานวิจัยนี้ศึกษาการเคลื่อนไหวทางการเมืองของนักศึกษาไทยในยุคดิจิทัล พบว่านักศึกษามีความสนใจในประเด็นการเมืองเชิงโครงสร้างและปัญหาประชาธิปไตย แบ่งเป็น 2 กลุ่ม คือ กลุ่มเน้นกระบวนการเลือกตั้ง และกลุ่มเน้นการตรวจสอบและมีส่วนร่วม นักศึกษาใช้พื้นที่เสมือนจริงเพื่อแลกเปลี่ยนความคิดเห็น วางแผน ระดมทุน และประชาสัมพันธ์กิจกรรม แพลตฟอร์มที่นิยมใช้ คือ Facebook, Twitter, Instagram, YouTube พัฒนาการของการเคลื่อนไหวแบ่งเป็น 2 ช่วง คือ 1) ช่วง คสช. เน้นต่อต้านเผด็จการ และ 2) หลังเลือกตั้งปี 2562 เน้นความหลากหลายทางเพศ สิ่งแวดล้อม สิทธิเสรีภาพ ลักษณะสำคัญของขบวนการนักศึกษาไทย คือ เน้นการเคลื่อนไหวในพื้นที่เชิงวัฒนธรรม ให้ความสำคัญกับประเด็นเชิงนโยบายและโครงสร้าง มุ่งเน้นการรื้อถอนอัตลักษณ์เดิม เคลื่อนไหวตามสถานการณ์ เน้นปัญหาเชิงโครงสร้าง ต่อสู้เพื่อประชาธิปไตยที่แท้จริง งานวิจัยนี้ยังพบความท้าทาย 3 ประการ คือ ภาวะไร้ที่พึ่งทางความคิดและยุทธวิธี ภาวะไร้ที่พึ่งทางอุดมการณ์ และความแตกแยกภายในขบวนการ องค์ความรู้ใหม่ที่ได้จากงานวิจัยนี้ คือ บทบาทของพื้นที่เสมือนจริง ความหลากหลายของประเด็นการเคลื่อนไหว และการผสมผสานระหว่างการต่อสู้เชิงโครงสร้างและวัฒนธรรม

ขบวนการนักศึกษาไทยมีความคล้ายคลึงกับขบวนการนักศึกษาต่างประเทศในหลายประการ เช่น การต่อสู้เพื่อประชาธิปไตยและเสรีภาพ การต่อต้านเผด็จการ และการเรียกร้องความยุติธรรมทางสังคม ตัวอย่างเช่น ขบวนการนักศึกษาไทยในเหตุการณ์ 14 ตุลา 2516 มีความคล้ายคลึงกับขบวนการต่อต้านสงครามเวียดนามในสหรัฐอเมริกาในช่วงทศวรรษ 1960 ทั้งสองขบวนการมีเป้าหมายเพื่อต่อต้านการแทรกแซงของมหาอำนาจและเรียกร้องสันติภาพ อย่างไรก็ตาม ขบวนการนักศึกษาไทยก็มีความแตกต่างจากขบวนการนักศึกษาต่างประเทศในบางประการ ตัวอย่างเช่น ขบวนการนักศึกษาไทยมักมีบทบาททางการเมืองที่เข้มข้นกว่าขบวนการนักศึกษาต่างประเทศ นอกจากนี้ ขบวนการนักศึกษาไทยมักเผชิญกับการปราบปรามจากรัฐบาลที่รุนแรงกว่าขบวนการนักศึกษาต่างประเทศ

ข้อเสนอแนะ

1. ควรพัฒนาพฤติกรรมประชาธิปไตยในกลุ่มนักศึกษา ภายใต้แนวคิดการสร้างอุดมการณ์ทางการเมืองการเคลื่อนไหวของนักศึกษา โดยให้ความสำคัญกับการเมืองเชิงโครงสร้าง และปัญหาประชาธิปไตย โดยให้ความสำคัญกับ ประชาธิปไตยเชิงกระบวนการ
2. ควรพัฒนาระบบประชาธิปไตย โดยผ่านกระบวนการการเลือกตั้ง และกระบวนการได้มาซึ่งรัฐบาลแบบประชาธิปไตย โดยให้ความสำคัญกับประชาธิปไตยเชิงเนื้อหากระบวนการตรวจสอบ การมีส่วนร่วมทางการเมือง และกระบวนการได้มาซึ่งรัฐบาลแบบประชาธิปไตย
3. ควรกำหนดนโยบายเพื่อสร้างพลเมืองของประเทศ การกำหนดค่านิยม อุดมการณ์ทางการเมืองเชิงโครงสร้าง

4. ควรกำหนดนโยบายการสร้างประชาธิปไตย ผ่านกระบวนการเลือกตั้งโดยให้ความสำคัญประชาธิปไตยเชิงเนื้อหา ผ่านกระบวนการตรวจสอบ การมีส่วนร่วมทางการเมือง และกระบวนการได้มาซึ่งรัฐบาลแบบประชาธิปไตย

เอกสารอ้างอิง

- กาญจนา แก้วเทพ. (2547). *สื่อสารมวลชนการวิเคราะห์สื่อแนวคิดและเทคนิค*. กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์ซีเอ็ดยูเคชั่น.
- ชาญวิทย์ รักษ์กุลชน. (2556). *การมีส่วนร่วมทางการเมืองต่อการพัฒนาประชาธิปไตยของนักศึกษา กรณีศึกษา เหตุการณ์ 14 ตุลาคม 2516*. กรุงเทพฯ.
- ธีรยุทธ บุญมี. (2541). *รัฐธรรมนูญแห่งชาติ ยุทธศาสตร์กฎหมายประเทศไทย*. กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์สายธาร.
- นิธิ เอียวศรีวงศ์. (2537). *การเคลื่อนไหวทางสังคม*. กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.
- บรรศักดิ์ อูวรรณโณ. (2542). *การสร้างธรรมาภิบาลในสังคมไทย*. กรุงเทพฯ: วิญญูชน.
- บุษอริ ยี่มะ. 2552. *ความรู้เบื้องต้นทางรัฐศาสตร์*. กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- ประมวล รุจนเสรี. (2541). *Good Governance การบริหารที่ดีในนายอำเภอในฝัน*. กรุงเทพฯ.
- ประกาศ จารุเสถียร และประกาศ ปิ่นตบแต่ง. (2552). *กรอบการวิเคราะห์การเมืองแบบทฤษฎีขบวนการทางสังคม*. กรุงเทพฯ.
- แปลก เข้มพิลา. (2557). 14 ต.ค. ครบรอบ 41 ปี 'วันมหาวิปโยค' เรียกร้องประชาธิปไตยไทย. ไทยรัฐออนไลน์.
- พาขวัญ พินิจกิจวัฒน์. (2558). *การศึกษาผู้หญิง: แนวคิด ทฤษฎี และวิธีการ*. สำนักพิมพ์จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- วิทยากร เชียงกุล, ธเนศ อาภรณ์สุวรรณ. (2546). *วันสำคัญที่ขบวนการนักศึกษาไทยจาก 2475-14 ตุลาคม 2516*. กรุงเทพฯ: สายธาร.
- อมรัน ระเด่นอาหมัด. (2556). *การใช้สิทธิและเสรีภาพในการเคลื่อนไหวของภาคประชาชนในกระบวนการประชาธิปไตยภายใต้รัฐธรรมนูญไทย พ.ศ. 2550*. กรุงเทพฯ.
- Lewis, S. F. (1990). Youth movements: A theoretical framework. In R. Muncie, J. L. Smelser, & P. B. Reynolds (Eds.), *Youth, identity, and power* (pp. 11-28). London: Routledge.
- Roskin, R. L., Cord, J., Medeiros, A., & Jones, W. S. (1997). *Political science an introduction*. Englewood Cliffs, NJ: Prentice-Hall.